

II. Роль України в європейській та євроатлантичній системі безпеки

Сесія присвячена обговоренню стратегічної ролі України у трансформації європейської та євроатлантичної системи безпеки в умовах багаторівневої нестабільності. У її межах аналізуються формати взаємодії України з ключовими безпековими акторами, як то: Європейським Союзом, НАТО та Сполученими Штатами Америки, у двосторонньому та багатосторонньому вимірах. Розглядаються питання трансформації оборонної політики та стратегії ЄС, посилення оборонної автономії, а також формування інтеграційного безпекового трикутника Україна-ЄС-НАТО. Окремий наголос зроблено на здатності Європи конкурувати за глобальне лідерство, адаптації НАТО до нової геополітичної реальності, зокрема зміцненні трансатлантичній згуртованості та єдності у відповідь на триваючу війну в Україні в контексті стратегічної конкуренції.

Надія РУДІК

кандидат наук державного управління, доцент
доцентка кафедри економіки та менеджменту
Український державний університет науки і технологій

ЄС НА ШЛЯХУ ДО ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА В СФЕРІ БЕЗПЕКИ

Після 2024 р., позначеного турбулентністю та невизначеністю (Forward, 2024), 2025 р. почався з відчуттям великого очікування на багатьох фронтах. У Європі 2024 р. багато в чому був роком очікування: наприклад, очікування результатів ключових виборів по обидва боки Атлантики (вибори в Європейський Парламент та президентські вибори в США); очікування результатів роздумів та рефлексій на високому рівні щодо конкурентоспроможності, готовності та єдиного внутрішнього ринку ЄС (доповідь М. Драгі); очікування ознак прориву в конфліктах, що охопили периферію ЄС. З початком нового інституційного циклу ЄС і після того, як багато невідомих фактів 2024 р. були принаймні частково з'ясовані, невизначеність поступила місцем більш чітким очікуванням, що робить 2025 р. критичним моментом для переходу ЄС від спостереження до залучення: настав час для лідерства (Forward, 2025, р. 4).

Звісно, 2025 р. все ще зберігає свою частку невизначеності, до якої додається повернення на посаду президента США, який підвищив непередбачуваність до статусу зовнішньополітичної доктрини (Forward, 2025, р. 4). Однак загальні контури 2025 р. року мають чіткіший вигляд, ніж рік тому.

Вибори 2024 р. допомогли прояснити політичний ландшафт, а умови ключових викликів, що стоять перед ЄС і світом, регулярно діагностуються у звітах «Погляд у майбутнє», який вже в четверте готується й оприлюднюється Радою ЄС. Але хоча ігрове поле може здаватися більш зрозумілим, невизначеність все ще огортає наступні кроки гравців. Як зазначається у останньому за часом звіті «Погляд у майбутнє 2025» (Forward, 2025, р. 4), ключові питання 2025 р. стосуються не контексту рішень політиків, а скоріше їхніх повноважень та лідерів.

В умовах, коли світ стикається з найбільшою кількістю активних військових конфліктів з часів Другої світової війни (Bäckström, 2024), безпека стала головним питанням глобального і європейського порядку денного. А оскільки ключові конфлікти стають все більш взаємопов'язаними, потреба в інтегрованому і узгодженому реагуванні на них є як ніколи очевидною. Очікування щодо припинення вогню в країнах-сусідах ЄС зростають, принаймні в середньостроковій перспективі. Ключовим викликом, зокрема для керівництва ЄС, буде перетворення цих перемир'їв на справедливий і тривалий мир, а також забезпечення розвитку достатніх спроможностей для його гарантування (Forward, 2025, р. 4).

У Звіті Ради ЄС зазначається, що на глобальному рівні результати президентських виборів у США, «схоже, сигналізують про відновлення конкуренції між великими державами і потенційно серйозну зміну міжнародної ролі, яку відіграють США» (Forward, 2025, р. 4). В умовах триваючої кризи багатосторонніх інституцій, яка безпрецедентно поглибилась з початком повномасштабної війни РФ проти України, політичної фрагментації (навіть серед держав-членів ЄС) та відсутності життєздатних і об'єднуючих альтернатив міжнародна система стикається з критичним вакуумом лідерства. Водночас непередбачуваність зовнішньої та торговельної політики США за адміністрації Д. Трампа може сприяти зниженню напруженості між іншими державами як форма хеджування від можливості погіршення зв'язків зі Сполученими Штатами (Forward, 2025, р. 4).

У Звіті за 2025 р. зазначається, що зменшення впливу ЄС відображає розрив у глобальному лідерстві (Forward, 2025, р. 7). Відсутність прогресу у вирішенні конфліктів поглиблюється ерозією створених після Другої світової війни багатосторонніх структур, зокрема Ради Безпеки ООН (РБ ООН), яка зайшла в глухий кут в першу через розв'язану її постійним членом збройну агресію проти України. Промовистим, у даному контексті, є факт, що кількість вето в РБ ООН майже досягла рівня часів холодної війни (Security, 2024). Так звані «проксі війни» (війни за дорученням), а також зростаюча участь недержавних збройних формувань (New data, 2024) і терористичних угруповань у деяких конфліктах, ще більше ускладнюють пошук політичних рішень.

Спостерігається також тенденція до дедалі більшої взаємопов'язаності конфліктів, що значно підвищує ризик побічних ефектів і непередбачуваних

наслідків (Forward, 2025, р. 7). Наприклад, Північна Корея постачає війська та зброю для агресивної війни росії проти України, а підтримка рф Північної Кореї посилює напруженість на Корейському півострові та загрожує стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні (North, 2024). На думку експертів, взаємопов'язаність конфліктів, мабуть, є найбільш очевидною в Сирії, де на швидке падіння режиму Башара Асада значною мірою вплинули війна Ізраїлю з Хезболлою і перенапруження росії в Україні (Khatib, 2024). У свою чергу, рф ризикує втратити свої бази в Сирії, які є критично важливими для її військової присутності в Сахелі та Центральній Африці. Тим часом Ізраїль і Україна співпрацюють у протидії іранським безпілотникам, які використовують як росія, так і «Хезболла». Це зростаюче переплетення акторів і конфліктів додає нові рівні складності, що робить узгоджене реагування дедалі складнішим (Forward, 2025, р. 7).

У цьому турбулентному контексті, що швидко змінюється, передбачення технологічного розвитку і нових сфер ведення війни матиме вирішальний вплив на здатність ЄС діяти. Ширша тенденція до мілітаризації космосу набуває все більшої ваги, особливо з огляду на минулорічні повідомлення про розробку російських ядерних протисупутникових систем (The race, 2024). Експерти зазначають, що Арктика також стає дедалі більш суперечливим стратегічним регіоном, про що свідчить нещодавнє розширення росією своєї військової інфраструктури на Крайній Півночі і продовження планів Китаю щодо «Полярного шовкового шляху» (Forward, 2025, р. 8).

На внутрішньому рівні фрагментарність оборонних витрат продовжує перешкоджати здатності ЄС ефективно інвестувати. Як зазначається у звіті «Безпечніше разом. Зміцнення цивільної та військової готовності та бойової готовності Європи» (Safer Together, 2024), підготовленому в ЄС під керівництвом колишнього президента Фінляндської Республіки Саулі Нійністе, очікування щодо нарощування оборонних спроможностей у 2025 р. стримуються різними національними пріоритетами, фрагментованим європейським оборонним ринком і відсутністю спільних стандартів, спільних закупівель та економії на масштабах.

Певною мірою здатність ЄС впливати на результати конфліктів також послаблюється через розбіжності у зовнішньополітичному баченні. Це також підриває довіру до ЄС як до етичного геополітичного гравця, що викликає критику щодо подвійних стандартів у застосуванні міжнародного права (Dempsey, 2024). У зв'язку із цим, у Звіті «Погляд у майбутнє 2025» підкреслюється, що найближчими роками відновлення довіри до здатності ЄС змінювати ситуацію на краще буде одним із головних викликів для керівництва ЄС (Forward, 2025, р. 8).

На початку березня 2025 р. Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн напередодні засідання Європейської Ради (6–7 березня) звернулася до лідерів ЄС з листом (Press statement, 2025), в якому виклала План

«Переозброєння Європи». План містить пропозицій щодо того, як використати усі фінансові важелі, які є в розпорядженні ЄС, для того, щоб допомогти державам-членам швидко і значно збільшити видатки на обороноздатність. Негайно зараз, але також і протягом більш тривалого часу протягом цього десятиріччя. Це завдання складається з п'яти частин (Press, 2025).

Перша частина Плану полягає в тому, щоб активізувати використання державного фінансування в обороні на національному рівні. Держави-члени готові інвестувати більше у власну безпеку, якщо у них є фінансовий простір, тому їм слід надати таку можливість. Саме тому ЄС запропонує активувати положення Пакту про національну безпеку, що дозволить державам-членам значно збільшити свої оборонні видатки, не запускаючи Процедуру надмірного дефіциту. Наприклад, якщо держави-члени збільшать свої оборонні витрати в середньому на 1,5 % від ВВП, це може створити фіскальний простір у розмірі близько 650 млрд євро протягом чотирьох років.

Друга пропозиція є новим інструментом, який передбачатиме надання 150 млрд євро кредитів державам-членам на оборонні інвестиції. По суті, йдеться про те, щоб витратити краще – і витратити разом у загальноєвропейських сферах можливостей: протиповітряна і протиракетна оборона, артилерійські системи, БПЛА з ракетами і боеприпасами і системи протидії безпілотникам; але також і для задоволення інших потреб, від кібернетики до військової мобільності. Це допоможе державам-членам об'єднати попит і здійснювати спільні закупівлі. Цим спорядженням, йдеться в листі, держави-члени можуть значно посилити свою підтримку України. Такий підхід до спільних закупівель також зменшить витрати, зменшить фрагментацію, підвищить оперативну сумісність і зміцнить європейську оборонно-промислову базу, що також може бути на користь Україні. Отже, підсумовує Урсула фон дер Ляєн, це момент для Європи, який слід використати.

Третій момент – це використання можливостей бюджету ЄС. У цій сфері ЄС може багато чого зробити в короткостроковій перспективі, щоб спрямувати більше коштів на інвестиції, пов'язані з обороною. ЄС запропонує додаткові можливості і стимули для держав-членів, щоб вони вирішили, якщо вони хочуть використовувати програми політики згуртованості, збільшити оборонні витрати.

Останні два напрями діяльності спрямовані на мобілізацію приватного капіталу шляхом прискорення роботи Ощадно-інвестиційного союзу і за допомогою Європейського інвестиційного банку.

На завершення в листі зазначається, що Європа готова взяти на себе відповідальність. Ініціатива «Переозброєння Європи» може мобілізувати майже 800 млрд євро для безпечної і стійкої Європи. ЄС продовжить тісно співпрацювати з нашими партнерами в НАТО. Як підкреслила Президентка Європейської Комісії «Це вирішальний момент для Європи. І ми готові зробити крок вперед» (Press, 2025).

Список використаних джерел

- Bäckström E. (2024). UCDP: record number of armed conflicts in the world. *Uppsala University*. Retrieved from: <https://surli.cc/jmgrbb>
- Dempsey J. (2024). Judy Asks: Has the War in Gaza Irreversibly Damaged Europe's Credibility? *Carnegie Europe*. Retrieved from: <https://surl.li/ljduhv>
- Forward Look 2024: Managing Uncertainty. (2024, January). *Council of the European Union. General Secretariat*. Retrieved from: <https://surl.li/tnycwk>
- Forward Look 2025: Time for Leadership. (2025, January). *Council of the European Union. General Secretariat*. Retrieved from: <https://surl.li/hdtmia>
- Khatib L. (2024). Assad's Fall Is the Middle East's 1989. *Foreign Policy*. Retrieved from: <https://surli.cc/yyfmol>
- New data shows record number of armed conflicts. (2024, June 10). *Peace Research Institute Oslo*. Retrieved from: <https://www.prio.org/news/3532>
- North Korea-Russia military ties require coordinated response to maintain Indo-Pacific stability. (2024, November 24). *Indo-Pacific Defense Forum*. Retrieved from: <https://surl.li/zqbbkm>
- Press statement by President von der Leyen on the defence package. (2025, March). Retrieved from: <https://surli.cc/vhgybq>
- Safer Together Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness. (2024). *Report by Sauli Niinistö, former President of the Republic of Finland*. Retrieved from: <https://surl.lu/hvpkyc>
- Security Council Data – Vetoes Since 1946. (2024, December). *UN Peace Security Data Hub*. Retrieved from: <https://surli.cc/ovnqsn>
- The race to prevent satellite Armageddon. (2024, June 27). *The Economist*. Retrieved from: <https://surl.li/gfslph>

Богдан ОЛІНСЬКИЙ

студент кафедри міжнародних відносин і аудиту
НТУ «Дніпровська політехніка»

Науковий керівник – к.іст.н., доц. Олександра ДВУРЕЧЕНСЬКА

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У
ПРОТИДІ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ**

У сучасних умовах загострення геополітичної конкуренції та наростаючої агресії з боку Російської Федерації питання ролі європейських держав у забезпеченні міжнародної безпеки та відстоюванні глобальних норм набуває особливої актуальності. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 року поставило перед Європою та її ключовими союзниками завдання не лише стримати подальшу експансію агресора, а й показати здатність до